

A népi jogéletkutatás problémái a Nagy-Alföldön.

A Nagy-Alföld népi életének vizsgálata során elkerülhetetlen, hogy ne nézzünk szembe olyan kérdésekkel, amelyek tökéletesen csak jogi szempontból érthetők meg. A népi társadalom belső rendje bizonyos jogi elemekben és intézményekben vetítődik ki a kutatók előtt s ezek a tények egyszerű leírásával összegyűjthetők ugyan, de a társadalom életében játszott szerepük, működésük, a népi élet szomszédos területeihez való kapcsolódásuk már olyan problémákat vetnek fel, amelyeket az Alföldön is csak azok a kutatók képesek rendszeresen megvizsgálni, akik e most kialakuló s mind nagyobb jelentőségre emelkedő fiatal tudomány, a népi jogéletkutatás sajátos szempontjai, de a néprajz- és társadalomtudománytól kölcsönzött módszerek szerint fognak a kérdések megismeréséhez.

Ilyen szempontból már eddig is vizsgálták a Nagy-Alföldet. Néprajzi szakembereink gyűjteményei (*Ensel-Résző, Török Károly, Kálmány Lajos, Istvánffy Gyula, Makoldy Sándor, Kiss Lajos, Gaál Jenő* stb.) magukba foglalnak számtalan olyan adatot, amelyeknek jogtörténeti vagy tételes jogi vonatkozású kiértékelése sorra hozza magával a további következtetéseket. E gyűjtemények anyaga természetesen a márnak szóló jogéletkutatás számára elsősorban a történeti előzményeket jelenti. Az első jogászai munka, amely a népi jogszokások egy csoportjáról hazánkban helyzetképet adott, a *Matyjasovszky* Miklósé¹ volt a század elejéről. A munka szerzője a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének megjelenése során a közvéleményben felmerült azon igény után indulva, hogy a földműves nép részére a külföldi minták szerint földbirtokpolitikai szempontból előnyös lenne különleges öröklési jog alkotása, a magyar nép körében élő öröklési jogszokások tanulmányozását kezdte meg az igazságügyi hatóságok támogatásával. Ennek során öt főkérdésre kiterjedő kérdőív alapján 642 járásbíróság és közigazgatóság bevonásával főként a tételes jogtól különböző öröklési szokások kidomborítására fektette a hangsúlyt s eredményei azt mutatták, hogy hazánkban háromféle öröklési szokás él: 1. az egyenlő osztály, 2. a fiági öröklés, 3. a törzsöröklés.

Gyűjteményének adatai az Alföldre vonatkozóan azt igazolják, hogy az egyenlő osztály már a századfordulón is dominált az öröklési szokások között, tehát a leszármazó örökösök nemre való tekintet nélkül az esetek lényegesen nagyobb százalékában egyenlően osztják meg maguk között a szülői vagyont a törvényi öröklési jog szabályainak megfelelően, de ezen túlmenően jelentős területeken még ma is szerephez jut a fiági öröklés és a törzsöröklés is.

Alföldünk területén a fiági öröklés ősi² szokása elfordul mindenfelé a befutott jelentések szerint, azonban a történeti hagyományok alapján két helyen uralkodik jelentősebb mértékben: 1. A volt jász-kun kerülethez tartozó helyiségekben (Zagyva mente, Nagy- és Kiskunság)

² az ennek mintegy folytatását mutató palócevidéken a Borsod- és Heves vármegyék területére eső barkó-földön; ezekben egy 1799-ből származó statutumra támaszkodva, amely szerint a földművelő embernek végintézkedés nélküli halála folytán ösivé váló ingatlan vagyona csak a fiakat illette meg, a lányok pedig készpénzben kaptak kielégítést s csak akkor örökölhettek az ingatlanokból is, ha a fiág már kihalt. Fiági öröklés ezen vidékeken kívül előfordult még jelentős mértékben az Alföld egyéb helyein is (Cegléd, Ráckeve, Csongrád, Szentes, Bács-Topolya, stb.). 2. A régi csajkás-területben Titel környékén (Bács-Bodrog vármegyében a Duna és Tisza összefolyásának szöglete) ez a fiági öröklés azzal módosul, hogy a szerbeknél az ingatlan vagyont a fiúk veszik át és az ősi délszláv szokásoknak megfelelően hosszabb időn keresztül is tulajdonközösségben maradnak (zadruga, družina).³

A törzsöröklési szokás még ennél is ritkábban fordul elő az Alföldön. A Duna-Tisza közén az adatok szerint az esetek 50%-át sem éri el, Borsod megyében Mezőcsát környékén már jelentősebb mértékben található, viszont Tolna, Baranya vármegyék németek által lakott vagy németekkel kevert területein sokszor az esetek 80%-át is eléri s ilyenkor a németországi szokásoknak megfelelően egy örökös veszi át az ingatlant, a többit pedig a birtalmi vagy hozadéki értékének megfelelően fizeti ki. Hasonló szokásról kapunk jelentéseket a Tisza-Maros-szög és a Bácska német eredetű régi telepés községeiből is.

Mattyasovszky gyűjtése jogpolitikai szempontból csak annyiban járt komolyabb eredménnyel Alföldünkre nézve, hogy a külön agrárjogunkba becsempészni igyekezett németeredetű törzsöröklési szokással szemben kimutatta az alföldi magyar lakosság teljes ellenszenvét.

A népi jogélet iránt érdeklődtek még Baross János⁴ és Tagányi Károly⁵ is, de kezdeményezésük már nem járt olyan sikerrel, mint az előző gyűjtemény. Az Alföldre vonatkozóan ezekben a munkákban alig találunk hasznosítható adatot, mert Baross már 1902-ben, tehát gyűjtött anyag hiányában jogpolitikai vitákat kezdeményezett. Tagányi pedig főleg ethnológiai szempontok szerint nemzetközi összehasonlításokat végzett.

A Baross János által végzett gyűjtés Mattyasovszky adatainak ellenőrzése szempontjából jelentős, mert nem a közjegyzők és bíróságok észrevételeit foglalja magába, hanem a községi és körjegyzőket, akik kétségtelenül elevenebb kapcsolatot tartanak a néppel, alaposabban ismerik mindennapi kérdéseit. Kérdőíve is gazdagabb volt: 28 kérdésre terjedt ki s számtalan mellékkörülmény (birtokelaprózás, eladósodás, nemzéskorlátozás, stb.) tisztázását tartotta fontosnak a nép jogi jelenségeinek feltárásához és megértéséhez. Gyűjteménye ötezer községből kb. 140.000 adatot tartalmaz, de még annyi sem megbízható, mint a Mattyasovszkyé volt: végeredményei azonban támogatni látszanak a korábbi megállapításokat s szerinte is a magyar nép csak 42%-ában követi a törvényes öröklési szabályokat, 58%-ban pedig a különböző szokásokon alapuló jogi elvek szerint hagyja el a vagyonát.

A jogéletkutatás szakszerűbb és tárgyvilágosabb munkája csak az első világháború után indult meg. 1926—1931. évek között Papp László Kecskemét és környékén végzett a családi-, vagyoni-, büntető- és közgazdasági jog területén alapos gyűjtést,⁶ amelyet XVI—XIX. századi le-

véltári adatokkal támogatva tett értékesebbé. Ez a gyűjtemény több ezer cédulára rug s teljesen feldolgozatlan állapotban fekszik a kecskeméti múzeum közös gyűjteményében s többszöri felhívásra sem bocsájtották feldolgozás végett a kutatók rendelkezésére.

A folyóiratokban megjelenő adatok és a néprajztudomány újabb fellendülésével néhai *Győrffy István* kezdeményezésére *Bónis György* és *Papp László* vezetésével a pesti egyetem Néprajzi Intézete körül kis társaság vállalkozott a gyűjtés országos megszervezésére. Ide csatlakoztak azután más szakemberek is: elsősorban néhai *Viski Károly*, az igazságügyi szervek részéről *Hofer Miklós*, majd pedig két néprajzos, *Fél Edit* és *Szendrey Ákos*. Ami a későbbi időkben a tudomány területén történt, szinte teljes mértékben az ő és tanítványaik nevéhez fűződik.

Ez a kezdeményezés az Alföldre vonatkozóan is gazdag eredményeket hozott. A gyűjtések közül időrendi sorrendben a *Papp László* kiskunhalasi munkája az első, aki a város jogi életét dolgozta fel a családjog, öröklési jog, dologi jog és kötelmi-, büntetőjog szempontjaitól s adatait megfelelő jogtörténeti adatokkal támasztotta alá. Hivatásos jogászok részéről is történtek lépések 1959 körül: az igazságügyminisztérium felhívása folytán *Hofer Miklós* lelkes buzdítására 1945 júniusáig 82 gyűjtőtől 95 jelentés érkezett be,⁸ amelyeknek kiértékelését alföldi szempontból is *Papp László* végezte. A mellékelt térképen jelölt újabb adatok többnyire ebből a gyűjtésből származnak. Közben *Papp László* 1940-ben az akkori Táj- és Népkutató Intézet segítségével a szatmármegyei Mikolán, Szatmáreséken, Tiszaecésén, Kölcésén, más alkalommal Kiskunfélegyházán, Alpáron, Szigetmonostoron (szentendrei sziget), szerző⁹ *Bónis György* indítására *Prehoffer Elemér*rel a csongrádmegyei Mártélyon, egyedül Orosházán, Szentesen, Mindszenten *Csizmadia Andor* és *Tóth Zoltán*¹⁰ az egri Szociográfiai Intézet támogatásával a barkók 28 községében végeztek gyűjtéseket. 1948 őszén pedig az Országos Népkutató Központ támogatásával *Bónis György* kollektív gyűjtéseket folytatott tanítványaival Tápé (Csongrád vm.) községben. Igazságügyi vonalon 1947-ben *Mispál Ferenc* Kerekegyházán (Pest vm.), *Szabó János* Dányon (Pest vm.), *Simon János* pedig Vámospéresen (Hajdú vm.) végzett a telekkönyvi betétszerkesztéssel kapcsolatban gyűjtéseket (99.751/1947, 40.615/1947 I. M. iktatószám alatt).

Az újabbkori elég szórványos gyűjtések egyik jelentős eredménye az, hogy alföldi népünk ma is szívesen él a hagyományok által meghatározott jogi rend szerint. Pl. öröklési téren — hogy a Mattvasovszky gyűjtésével szemben a változást szemléltethessük — az egyenlő osztály általánosságban jelentősen tért hódított, de vele szemben *Papp László* levélbeli közlése szerint a vagyonosabb kúnsági községekben, pl. Félégyházán, Alpáron az esetek cca. 65—70%-ában még ma is feltétlenül a fiúkat részesítik jelentős mértékben előnyben, viszont az eredetileg zsellértelepítésű helyeken, pl. a most folyó gyűjtések szerint Tápén, Mártélyon¹¹ már teljesen az egyenlő osztály uralkodik. Ha az Alföldre vonatkozóan egy részletkérdésre a jelen helyzetről több adat gyűlt volna egybe, végsősorban képesek lennénk az eredményeket összesítve térképre is vetíteni, mint pl. azt tehetjük négy évi munka után Erdélyben¹² ahol a régi és új gyűjtések ha sokszor nem is tökéletes és megbízható

adatait rajzolhattuk fel a térképre (ld. 2. sz. térkép), amely azonban tájékoztatóképpen mégis megadja egy-egy szokás kiterjedésének vonalát és előfordulásának gyakoriságát. A gyűjtő álma természetesen az, hogy az Alföldön előforduló fontosabb jogszokások kérdésében könnyen kezelhető és a jogpolitikus tájékoztatásának megfelelő térképet készíthessen. Persze ehhez számtalan, egy időből származó gyűjteményre van szükség, hogy a szokások vonulatát felrajzolhassuk és gyakoriságukat százalékszerű arányszámokkal kifejezni képesek legyünk.

Az alföldi jogéletkutatás eddigi problémakörét tehát az élő jogszokások, a velük kapcsolatban lévő joghagyományok és az összefüggő társadalmi, néprajzi, gazdasági kérdések megismerése alkotta. A gyűjtemények, néhányat kivéve, nem bocsájtkoztak a népi élet statikus vizsgálatán túlra, mert a gyűjtőket csak az érdekelte, ami egy adott pillanatban a vizsgáló szemén és az adatközlők információján keresztül a nép jogi kultúrájából elébük került. De másra nem is terjedhetett ki a figyelmük, mert a népi társadalom magá is történelmi és politikai okok miatt archaikus keretben állandósult, amelyet a kívülről jövő világnézetek és egyéb hatások legfeljebb a felületen suroltak meg, de a mélyben komolyabb változásokat nem idéztek elő.

A politikai átalakulás azonban mozgásba hozta az alföldi falvak, városok népi társadalmát. Az eddig statikus társadalom tehát mozgásba jött, dinamikusá vált olyannyira, hogy sokszor megfelelő jogi felhatalmazás és a központi hatalom engedélyezése nélkül is alólról igyekezett kiépíteni az államhatalom decentralisztikus szerveit. Új intézmények létesültek és a meglévő jogszabályokat az alföldi nép szervei is új szempontok szerint érvényesítették.

Előbbire példa az orosházi munkaközvetítő iroda ú. n. „egyeztető bizottság”-a,¹² amely a mezőgazdasági szolgálati jogviszonyból folyó jogviták igazságos eldöntését kereste. Nemcsak a munkavállalók fogadták el a döntéseit, hanem a munkaadók is és ezzel szinte megkerülték a munkabíróságok hatáskörét, de természetesen azokban az esetekben, amelyekben ez az egyeztető bizottság nem hozott mindkét félre nézve megnyugtató döntést, még hátra volt a legális bíróság. Az eddigi statisztika szerint az elintézt 467 ügyből mindössze 29 vitásügy került bíróság elé. Ilyen bizottságok régebben nem alakulhattak volna, mert nem érezte senki szükségüket, most azonban formális eljárásban mint quasi hatóságok lépnek fel.

Amikor pedig a nép alkalmazza a jogot a maga szervein keresztül, igyekszik az adott jogi elveket általánossá tenni és fejleszteni. Az alföldi falu belső közösségi életében éppen úgy igyekszik érvényesíteni a „sokgyermekes állapot”-ból, a „kisember” minőségből, a „hadí asszony-ság”-ból, stb. eredő előnyöket, mint az állami jogalkalmazás. Az ellenőrzésre hivatott népi szervek szintén utánozzák az állami szerveket ilyenirányú működésükben: számtalan esetben lépnek fel a községi és állami hatóságok döntéseivel szemben és a tények alaposabb ismeretében új határozatok hozatalát sürgetik. Ezek hatása alatt természetesen az egyesek jogi gondolkozása és cselekvése is megváltozik. Az előbbi állapot fenntartását célzó egyéni, konzervatív akaratot befolyásolja azután a kollektív gondolkodás a tömeglélektan törvényszerűvé váló gyakorlati elvei szerint; a környezet lassú átalakulása (a népnél a válto-

zás lassúbb ütemű!) arra készíti a társadalom minden egyes tagját, hogy megfigyelje a dolgok folyását, utánozza az eredmények sikeres eszközeivel élő egyéneket. De végsősorban a jogi változásvizsgálatnál is, mint az ethnológia modern kutatásainál, sohasem az egyes emberrel van dolgunk, hanem az emberi közösséggel és azok szervezett csoportjaival.

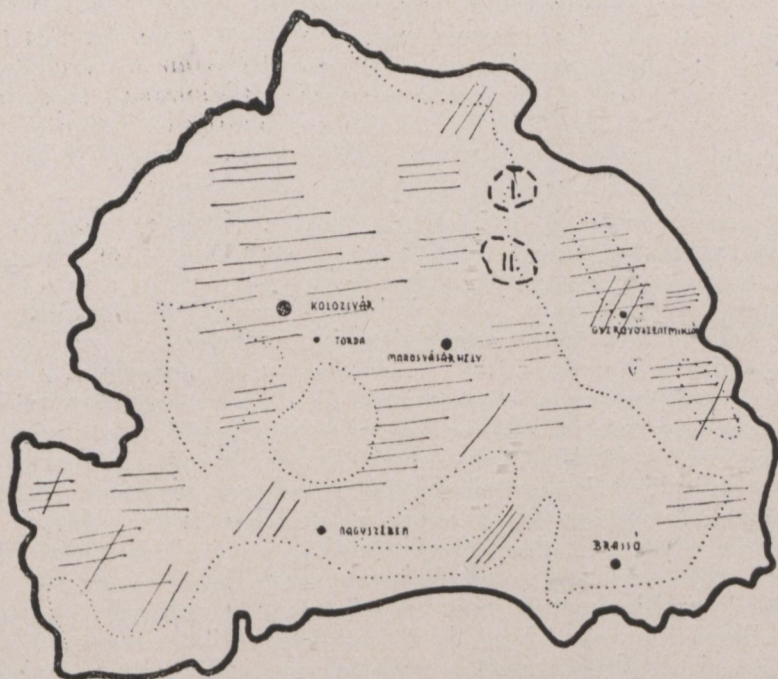
Az egész mélyreható változást az alföldi népnél is számtalan példával lehetne igazolni és a népi jogélet vizsgálata közben az új problémák felkutatása céljából ennek a változásnak megfelelően kell alakítanunk módszereinket is.

1. sz. Népi jogéletkutatások a Nagy-Alföldön. (A térkép összegezi az eddigi jelentősebb gyűjtések helyneveit; az 1920 előttiek □-al, az utániakat pedig + -al jelöli. Az Alföld határvonalán kívül esik Eger vidéke (Borsod vm.), azonban a környéken végzett jelentős gyűjtések és az alföldi jogszokásokkal való kapcsolata indokoltá teszi a felrajzolását.)

Nº 1. Recherches sur la vie juridique populaire dans la Grande Plaine Hongroise (La carte résume les noms des lieux où les collections plus importantes ont été faites jusqu'ici; celles qui ont été faites avant 1920, sont marquées d'une □, et celles qui ont été faites après d'une +. La contrée d'Eger (comitat Borsod) s'étend au-delà de la ligne de frontière de la Grande Plaine, mais les collections importantes faites dans cette contrée et ses relations aux coutumes de droit de la Grande Plaine justifient sa figuration sur la carte.)

Az alföldi nép jogéletének leglényegesebb új jelensége tehát a változás, amely három dimenzióban: az időben, a térben és a társadalmi-ságban érezteti hatását.

2. sz. Erdély élő öröklési jogszokásainak térképe. (A fehéren hagyott részeken eddigi gyűjtéseink szerint a természetbeni egyenlő osztály uralkodik; a vízszintes vonalakkal jelzett vidéken az esetek 30—60%-ában a fiúkat előnyösítik a lányokkal szemben; a ferde vonalak pedig azokat a vidékeket mutatják, amelyekben az esetek 5—30%-ában törzsöröklésről szóló adatok érkeztek be. I. Hegyi románok birtokközössége. II. 10 holdon aloli szász vagyontársaságok. A pontok közötti sávok ritkán, vagy egyáltalában nem lakott területeket jelölnek.)

A térképeket Berta László rajzolta.

Nº 2. Cartes des us et coutumes de successions valides en Transylvanie. (Sur les terrains laissés blancs, l'égalité naturelle de partage règne; dans la contrée marquée de traits horizontales, les fils sont privilégiés contre les filles en 30 jusqu'à 60 p. c. des cas; les traits obliques désignent les contrées d'où nous avons des données indiquant une succession de famille en 5—30 p. c. des cas. I. Communauté de possession des Roumains montagnards. II. Communautés de fortune saxons au-dessous de 10 arpents de terre. La rayure entre les points marque des territoires d'une population rare ou complètement inhabités.)

A változás egy állandó közösségben elsősorban időbeli lehet. Ez természetes is, hiszen már korábban is hallhattunk a „hajdan” és a „most” megkülönböztetéséről. A változásvizsgálat ezen laikus időhatározástól való elkülönítése alapvetően csak úgy lehetséges, hogy a hajdan teljes életviszonyait és jogszokásait hasonlítjuk össze a jelenével. De a történelemben nem mehetünk nagyon vissza. A népi jogéletkutatás

szempontjából a történelem általában a 19. század elejével jut szerephez, amikor a politikai nemzet fogalma kitágulván, a nép egyre szélesebb tömegei juthattak az államhatalom által elismert jogokhoz. Korábban csak az állandósultabb közösségek (pl. erdélyi falvak) érdekeltek bennünket, ahol huzamosabb népmozgalmak nem folytak le. 1800 óta a népi társadalomban három periódusú változás volt észlelhető: az elsőben az 1848 előtti rendi társadalom alakult át szabad mozgású társadalommá, ez a 20. század elejével többnyire vagyoni szempontok szerint rétegződött, majd ez vált utóbb osztálytársadalommá. A két utóbbi tulajdonképpen már a polgári társadalom kialakulása.

A *tér*, a földrajzi differenciáltság szintén változást okoz. Ez két jelenségben mutatkozik meg: részben az ember vándorol egyik helyről a másikra, részben pedig a kultúrája anélkül, hogy maga a nép elhagyná régi helyét. Első esetben a külső és belső vándorlásra gondolok. A századeleje óta hazánk lakói erős mértékben vándoroltak más országok, főleg Amerika és Románia felé. A Tiszahát egyes helyein a lakosság 30 ezrelékét is megmozgatta a vándorlási láz.¹³ Az idegenben talált életviszonyok természetesen szokásaikat is befolyásolták, de a példák szerint azokat az új körülmények között is alkalmazni igyekeztek. Sokkal fontosabb a belső migráció hatása, amelynek során az államon belül költöznek át népcsoportok egyik helyről a másikra. Már ez történt az Alföldön a 18. század elején és derekán is, amikor a törökök által kiűrt területeket friss elemek ülték meg. Belső vándorlás azóta is zajlott le s minden kormányzat hajtott végre telepítéseket, pl. a csángókat a Bácskába, vagy később földbirtokpolitikai szempontok által vezetve a zsúfolt Tiszántúlról a sváb lakosságtól kiűrt Dunántúlra. A migrációnak ezen problémái vizsgálatra szorulnak a jogi kultúra szempontjából is, mert a kultúrtörténészek szerint az ember a hátán hordja a kultúráját és ahol újból megtelepszik, átalakíthatja új környezetét, vagy maga hasonul a szokásokhoz.

Sokkal jelentősebb feladat azonban alföldi viszonylatban is a szokások *migráció*jának vizsgálata. Nehéz kérdés ugyanis, hogy a kultúra egyes jellemző jelenségei hogyan kerülnek el olyan népekhez, amelyek a történelem során nem is érintkeztek egymással. Előbb úgy magyarázták ezt a problémát, hogy azonos körülmények között azonos kultúra születik meg. Ennek megcáfolása után a folkloristák fejtették meg a kérdést úgy, hogy a szokások és hagyományok, továbbá a tárgyi emlékek formái elvándorolhatnak egyik helyről a másikra is. *Solymossy* Sándor egyik tanulmányában¹⁴ szépen bizonyította, hogy a Kőműves Kelemen és a Manole mester c. román népballada elemei ugyanazok és délről vándoroltak fel hozzánk a Balkánon keresztül. A zene még nagyobb távolságokat is képes összekötni: *Bartók* Béla szerint¹⁵ a románok hora lunga (hosszú ének) dallama megfelel az ukrán dumnának, továbbá iraki és az északafrikai Dzsefabeli arabok dallamainak és nyilván déltörök-arab zenestílust jelentenek, amely bizonytalan úton került fel hozzánk Afrikából. De már jogi szokások vándorlásáról is vannak adataink: pl. a törzsöröklés szokását vándorló és nálunk megtelepülő német családok hozták magukkal óhazájukból, ahogy *Matyasovszky*¹⁶ kimutatta. A jogi kultúrák között ugyanis az érdekeknek és anyagi szükségleteknek megfelelő kiegyenlítődés történik. Egy-egy jog-

szokás családi kapcsolatokon keresztül száll, majd vándorol tovább. Pl. Damoson (Kalotaszeg) Miklós István egyik fiát István névre keresztelte a század fordulóján azért, hogy ősi földbirtokukat telekkönyvi átírás nélkül adhassa át ugyanazon nevű fiának és ezzel megkerülhesse a különböző vagyonátruházási illejteket. Ezt a szokást a Miklós-család egy másik ága is átvette, majd a harmadik is, s amikor az egyik fiú Zentelkére ment „vő”-nek, magával vitte. Ez az esetleges szokás idővel általánossá válhatik majd. Vándorló szokásokat találunk a városból kitelepülő földművelő embereknél is, akik pl. zsellérfaluba kerülnek. A Mártélyra került gazdaember tovább is tartja a városi hasonló vagyoni viszonyok között lévő és családi kapcsolatokban lévő gazdák szokásait. Hasonló szokások természetesen nagy számban fordulnak elő alföldi népünk életében is, azonban a gyűjtött anyagok többnyire publikálatlan formában hevernek a kutatóknál s nem kerülhetnek összehasonlítás végett a szakemberek kezébe. Az adatok nyilvánosságra hozatala szintén egyik fontos feladata az alföldi kutatásoknak.

Az alföldi társadalom változása még szembezőköbb, mint az időleges vagy térbeli változás a nép jogi kultúrájában. Ez a változás a jogi életre is kihat, mert a jog a társadalom működésének eredménye és sokkal inkább jellegadója egy bizonyos időpontban, mint a tér vagy az idő. A magyar földreform az Alföldön az eddigi eredmények szerint 2,148.614 katasztrális hold földet mozgatott meg és közel harmadmillió embert érintett. Az új gazdák tulajdonosaikká váltak a kezükre került földnek és átvették a régi gazdák szokásait, hagyományait, de a haladó idővel ők is lépést tartanak. A föld nélkül maradt rétegek szempontjából viszont — az Alföldön igen csekély mértékű még az iparosodás — a haszonbérletre vonatkozó jogszabályok és szokások jelentenek olyan jogi anyagot, amely állandó változásnak van kitéve a bérlők és bérbeadók viszonylatában. Ha eddig érezhető volt, hogy a különböző társadalmi rétegek eltérő jogi gyakorlatot folytattak egy közösségen belül is, ma már a rétegződés lassú felszívódásával a tőkés elemek mindjobban szembekerülnek a munkavállalókkal, viszont a munkavállalók érdekének és jogának azonosulása, továbbá az új társadalompolitikai elvek alkalmazása és szigorú keresztülvitele a falusi és városi magántőke teljes felszámolását eredményezi s ennek következtében a népi jogélet az Alföldön is a fennálló jogszabályok feltétlen uralma alá kerül.

Ez a fejlődés magában rejti mindazon lehetőségeket és akadályokat, amelyekkel már is, de a jövőben még fokozottabb mértékben találkozunk majd a népi jogélet tanulmányozása közben. A jogalkotó azonban egyetlen korban sem volt még képes úgy megmerevíteni a természetes életviszonyokat a jogszabályokon keresztül, hogy a jogalkalmazók vagy a joggal élők részére hézag ne nyíljon indokolt kibúvók, alternatívák s új jelenségek formájában. Ha pedig ilyenek jelentkeznek, már eleve ismét adva vannak azok a problémák, amelyek a népi élet mikrokozmoszában gyökereznek.

A tudományos problémák vizsgálására újabban szervezetek létesülnek. Ez a modern elv szükségessé teszi, hogy a népi jogéletkutatás alföldi feladatainak megoldásával is központi irányítással működő

szervezet foglalkozzon, amely a rokonsági tudományok (néprajz, szociológia, jogtörténet, stb.) művelőivel állandó érintkezésben, rugalmasan tartja kezében az ország egyes vidékein, így a Nagy-Alföldön is végzendő ilyenirányú munkákat.

Tárkány Szűcs Ernő

Jegyzetek .

- ¹ Mattyasovszky Miklós: Törzsöröklési jog és törzsöröklési szokás. Bp., 1904.
- ² Timon Akos: Magyar alkotmány és jogtörténet, II. kiadás, Bp., 1903. 363. l.
- ³ Emile de Laveleye: A tulajdon és kezdetleges alakjai, II. k. 188. 193. 197. ll., Csányi József: Alsómuraközi családi jogi néphagyományok, Perlak, 1943, 7. l.
- ⁴ Baross János: Agrár öröklési jog, I. k. Bp., 1902., Baross János: Részleges jelentés az O. M. G. E. által a magyar parasztbirtokok öröklési módjaira vonatkozólag elrendelt adatgyűjtés eredményeiről. Bp., 1905.
- ⁵ Tagányi Károly: A hazai élő jogszokások gyűjtéséről. Bp., 1919.
- ⁶ Papp László: A magyar népi jogélet kutatása, Bp., 1948, 3. l.
- ⁷ Papp László: Kiskunhalas népi jogélete. Bp., 1941.
- ⁸ Összefoglaló jelentés az I. M. által 1939—1943. között végzett gyűjtésekről (kézirat!).
- ⁹ Tárkány Szűcs Ernő: Mártély népi jogélete. Kolozsvár, 1944.
- ¹⁰ Tóth Zoltán: A barkóc öröklési jogszokásai, Eger, 1947.
- ¹¹ Tárkány Szűcs Ernő: i. m. 115. l.
- ^{11a} Tárkány Szűcs Ernő: Erdély öröklési jogszokásai. KI. Kolozsvár, 1944. 16—23. l.
- ¹² Bánóczy Dénes: „Egyeztető Bizottság — Orosháza“. Jogtudományi Közöny, II. évf. 220. l.
- ¹³ Mattyasovszky: i. m. 302. l.
- ¹⁴ Solymossy Sándor: Köműves Kelemen, Ethnographia, 1923. évf.
- ¹⁵ Bartók Béla: Válogatott zenei írásai. Bp., 1948. 32. l.
- ¹⁶ Mattyasovszky: i. m. 319, 323. ll.

LES PROBLÈMES DE LA RECHERCHE CONCERNANT LA VIE JURIDIQUE POPULAIRE DE LA GRANDE PLAINE HONGROISE.

Ernő Tárkány Szűcs

Les traditions et les coutumes juridiques du peuple de la Grande Plaine Hongroise furent déjà collectionnées par beaucoup, mais il faut avoir une érudition en droit et en sociologie pour pouvoir les apprécier. Miklós Mattyasovszky est le premier en date qui se soit occupé, muni de cette érudition de la question des us et coutumes de succession au cours de l'essai de codification du droit privé, et il a établi que c'est l'égalité dans le partage qui règne dans la Grande Plaine Hongroise, mais la successibilité de la ligne masculine et celle de la famille jouent aussi leur rôle. János Baross a examiné le peuple hongrois de la Grande Plaine d'un point de vue purement politique et juridique, et Károly Tagányi d'un point de vue ethnologique. A partir de la première décennie du siècle László Papp, György Bónis, Edit Fél, Akos Szendrey, Zoltán Tóth entre autres se sont occupés d'un collectionnement indépendant l'un de l'autre, Miklós Hofer a mis en œuvre un collectionnement collectif en collaboration avec des organes de la justice et György Bónis avec celle des organes scientifiques, et jusque là à peu près 150 recueils sont connus, en partie publiés, en partie en état de manuscrit.

Les résultats se montrent surtout dans le domaine du droit de succession. Ils prouvent que l'égalité dans le partage a bien conquis du terrain depuis le tournant

du siècle, mais dans quelques communes de propriétaires plus riches, p. e. à Kiskunfélegyháza ou à Alpár, aujourd'hui encore les fils sont fortement privilégiés en 65 ou 70 p. c. des cas, par contre dans les communes qui étaient primitivement des colonies de pauvres manants (p. e. Mártély, Tápé) le partage égale règne déjà. L'extension des coutumes peut être représentée aussi sur une carte.

En 1915, la société populaire archaïque s'est transformée, elle est devenue dynamique. Le changement est à remarquer en trois dimensions: dans le temps, dans l'espace et dans la société. Le changement dans le temps n'est significatif du point de vue de notre science que depuis le commencement du XIXe siècle; ce changement a trois périodes: d'abord la société féodale d'avant 1848 s'est transformée en une société libre, celle-ci s'est stratifiée au commencement du XXe siècle pour la plupart selon des points de vue de fortune, puis elle est devenue une société de classes. En ce qui concerne l'espace, le changement a de la signification, car l'homme nomade apporte sa civilisation ainsi ses coutumes de droit aussi chargées sur son dos avec lui-même, la migration interne, comme l'émigration à l'étranger, toutes les deux ont leur importance. Ce ne sont pas les ballades seules ou les éléments de la musique populaire dont on peut suivre la migration, mais les us et coutumes aussi. La transformation sociale aussi est importante du point de vue de la vie juridique, car le droit est le résultat du fonctionnement de la société. La transformation sociale devient visible à la liquidation des couches capitalistes, d'autre part, le procédé de socialisation entraîne avec lui que la vie juridique populaire entre dans la Grande Plaine aussi sous la domination absolue des règles de droit qui sont en validité.